شرافت علمی در نظام آموزش عالی: مقایسهٔ تطبیقی دانشگاههای منتخب آمریکا، بریتانیا و ایران

محمداصغر امیری*[۱]، دکتر احمد خامسان[۱]، دکتر محسن آیتی[۲]

۱. گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه بیرجند

۲. گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه بیرجند

چکیده

زمینه: بسیاری از دانشگاه‌های معتبر جهان برای جلوگیری از عدم‌صداقت علمی قوانینی را وضع کرده‌اند. با این وجود، در نظام آموزش عالی ایران هنوز قوانین جامعی برای جلوگیری از عدم‌صداقت علمی تدوین نشده است. پژوهش حاضر به مقایسه‌ی اهداف و مصادیق قوانین شرافت علمی دانشگاه‌های آمریکا، بریتانیا و ایران به‌منظور فراهم کردن زمینه‌ی لازم برای تدوین قوانین شرافت علمی نظام آموزش عالی ایران انجام گرفته است.

روش کار: پژوهش حاضر از نظر روش، توصیفی- تطبیقی است. جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل تمامی دانشگاه‌های آمریکا، بریتانیا و ایران بوده است. از هر کشور چهار دانشگاه با استفاده از نمونه‌گیری هدف‌دار به عنوان نمونه انتخاب شدند. داده‌های پژوهش بر اساس دو مؤلفه‌ی اصلی قوانین شرافت علمی (اهداف و مصادیق عدم‌صداقت علمی) مورد مقایسه قرار گرفت و تفاوت‌ها و تشابهات این مقوله‌ها در دانشگاه‌های مورد مطالعه مشخص شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از روش جرج بردی استفاده شده است.

یافته‌ها: نتایج نشان می‌دهد ترویج کمال دانشگاهی مهم‌ترین هدف وضع قوانین شرافت علمی می‌باشد. یافته‌ها همچنین نشان داد تقلب، دزدی ادبی، تبانی، جعل یا تحریف داده‌ها، واگذاری چندگانه و تسهیل در عدم صداقت علمی اصلی‌ترین مصادیق ذکر شده در قوانین شرافت علمی می‌باشند.

نتیجه‌گیری: اولین گام برای جلوگیری از عدم‌صداقت علمی و درونی کردن کمال و شرافت علمی در دانشگاه‌ها، تدوین قوانین و یا منشور شرافت علمی است. بنابراین دانشگاه‌های کشور لازم است قوانین و سیاست‌های مشخصی را برای نهادینه کردن کمال دانشگاهی و ارزش نهادن به‌آن و همچنین برای جلوگیری از رفتار عدم‌صداقت‌علمی تدوین کنند.

کلید واژه‌ها: قوانین شرافت علمی، عدم‌صداقت علمی، کمال دانشگاهی، تقلب، دزدی ادبی

سرآغاز

یکی از کارکردهای نظام تعلیم و تربیت هر کشور، تربیت نیروی انسانی متخصص، کارآمد، متعهد و پایبند به‌ارزشهای بنیادی آن جامعه است. دانشگاهها به‌عنوان بخشی از نظام تعلیم و تربیت

* نویسنده مسؤول: نشانی الکترونیکی: s.amiri@yahoo.com

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1390.6.4.3.2]

هر کشوری، وظیفه دارند تا «ارزشهای تحصیلی[1]» را به‌فراگیران انتقال دهند (۱). یکی این ارزشها، صداقت[2] است (۲). بنابراین همان‌گونه که دانشگاهها در انجام سایر وظایف خود اهتمام می‌ورزند، لازم است برای آموزش ارزشها و اخلاق علمی و حرفه‌ای، و صداقت که یکی از این ارزشهاست، برنامه‌ریزی کنند. میل به ارتقاء صداقت علمی[3] در دانشگاهها از زمانی‌که این مؤسسات به‌وجود آمدند، وجود داشته است(۳). دانشگاهها لازم است برای ترویج صداقت که یکی از ارزشهای اساسی «کمال دانشگاهی[4]»، و بخش جدایی‌ناپذیر فعالیتهای سازمانی و فوق‌برنامه است، سیاستهایی را اتخاذ کنند تا این سیاستها و قوانین بتواند صداقت را به‌عنوان یک ارزش در فرهنگ سازمانی نهادینه کند (۴).

مطالعه روی تأثیر قوانین شرافت بر صداقت و کمال دانشگاهی دانشجویان در آمریکا برای اولین بار توسط باورز در سال۱۹۶۴ انجام شد، که در آن ۵۰۰۰ دانشجو را از ۹۹ کالج و دانشگاه آمریکا زمینه‌یابی شدند. نتایج این پژوهش نشان داد که قوانین شرافت می‌تواند عدم صداقت علمی را کاهش دهد (۷). هال و کوه در سال ۱۹۹۸ نشان دادند که صِرفِ وجود قوانین شرافت مانع رفتار عدم صداقت تحصیلی نمی‌شود. علاوه‌براین آنها معتقدند، تا زمانی که جو و فرهنگ دانشگاه مشوق رفتار عدم‌صداقت علمی باشد، دانشجویان بیشتر میل به‌تقلب خواهند داشت (۱۲). از سوی دیگر، پژوهش‌ها نشان داده است که عدم‌صداقت علمی در دانشگاههای دارای قوانین نسبت به‌دانشگاههای فاقد این قوانین، کمتر است (۷ و ۱۳). جدول ۱

جدول ۱: میزان ارتکاب به‌عدم‌صداقت علمی در دانشگاههای دارای قوانین شرافت و فاقد قوانین شرافت (۶)

شکلهای عدم‌صداقت-تحصیلی	دارای قوانین شرافت (%)	بدون قوانین شرافت (%)
کپی کردن در امتحان یا آزمون	۲۰	۳۲
استفاده از یادداشتهای غیر مجاز	۱۱	۲۱
کمک به دیگران در آزمون	۱۱	۲۱
دزدی ادبی[6]	۱۰	۲۰
کپی یک یا دو جمله بدون ارجاع	۳۲	۴۳

بسیاری از دانشگاهها برای ترویج صداقت علمی از «قوانین شرافت علمی[5]» استفاده می‌کنند (۵)، زیرا «یکی از مؤلفه‌های مهم در افزایش کمال دانشگاهی و شرافت علمی، کسب اطمینان از این است که اساتید و دانشجویان ارزشها و انتظارات مؤسسهٔ (آموزشی) را درک می‌کنند»(۶). پژوهشهای انجام شده در زمینهٔ اخلاق علمی نشان داده است که وجود قوانین شرافت، می‌تواند «عدم‌صداقت علمی/دانشگاهی[6]» را کاهش دهد (۱۰-۷). قوانین شرافت دستورالعملهایی راجع به‌ارزشهای یک مؤسسه است که رفتارهای مورد انتظارش را برای تمامی دست اندرکاران آن مؤسسه توضیح می‌دهد و هدف آن «حفاظت از کمال دانشگاهی، تشویق رفتارهای اخلاقی و ایجاد یک جو رقابتی منصفانه است»(۱۱). در قوانین شرافت‌علمی، عدم‌صداقت علمی تعریف شده و مصادیق آن مشخص می‌شود.

میزان ارتکاب به‌رفتار عدم‌صداقت تحصیلی را در دانشگاههای دارای قوانین شرافت و دانشگاههایی که فاقد این قوانین است نشان می‌دهد.

در دانشگاههای بریتانیا بیشرین تمرکز روی سرقت‌ادبی بوده است که برای تشخیص آن از نرم‌افزارها و برنامه‌های رایانه‌ای استفاده می‌شود. همچنین این دانشگاهها حدود چهار یا پنج سال بیشتر نیست که شروع به‌اقتباس قوانین شرافت از دانشگاههای آمریکا کرده‌اند(۱۴)، بنابراین در این کشور پژوهشی در زمینهٔ تأثیر قوانین شرافت این دانشگاهها روی عدم‌صداقت تحصیلی دانشجویان یافت نشد. کارول معتقد است که مؤسسات آموزش عالی بریتانیا تشخیص دادند که برای جلوگیری از سرقت ادبی نیازمند یک رویکرد کلی‌تر و هماهنگ‌تر هستند، بنابراین در سال ۲۰۰۱ راههایی برای جلوگیری از دزدی ادبی در آموزش

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1390.6.4.3.2]

عالی با استفاده از نرم‌افزار تشخیص سرقت ادبی پیشنهاد شد (۱۵).

در ایران با توجه به‌منابعی که محقق به‌آن دسترسی داشت هیچ‌گونه مطالعه یا پژوهشی که نشان‌دهندهٔ تأثیر قوانین شرافت روی صداقت و کمال دانشگاهی باشد مشاهده نشد. از آنجایی که در سایر کشورها ابتدا قوانین شرافت در دانشگاهها به‌وجود آمده و سپس تأثیر این قوانین روی کمال دانشگاهی مورد مطالعه قرار گرفته است، در ایران با توجه به‌اینکه هنوز هیچ دانشگاهی این قوانین را به‌صورت کامل تدوین نکرده است (۱۶)، و یا در صورت تدوین این قوانین، فقط به‌بعضی از مصادیق عدم صداقت علمی اشاره کرده است، ضرورت پژوهش حاضر را به‌عنوان اولین گام مؤثر در این زمینه نشان می‌دهد.

نگاهی به‌برنامه‌های دانشگاهها کشورهای مختلف مبین این است که بسیاری از دانشگاههای معتبر، سیاستهایی را برای جلوگیری از رفتارهایی که صداقت علمی (تحصیلی) را تهدید می‌کند، تدوین کرده‌اند. اما در کشور ما متأسفانه به‌صداقت علمی و عوامل تهدیدکنندهٔ آن کمتر توجه شده است. این پژوهش می‌تواند سرآغازی برای توجه به این ارزش بنیادین فراموش شده در نظام آموزش عالی کشورمان باشد. هدف غائی پژوهش حاضر طراحی چهارچوبی برای تدوین قوانین شرافت و کمال دانشگاهی نظام آموزش عالی کشورمان است. به منظور رسیدن به این هدف، پژوهش حاضر به منظور مقایسهٔ دو مؤلفهٔ اصلی قوانین شرافت علمی (تعریف و مصادیق انواع عدم‌صداقت علمی، اهداف قوانین شرافت علمی) دانشگاههای منتخب آمریکا و بریتانیا انجام شده است.

روش بررسی

این پژوهش از نظر هدف، هر دو حوزهٔ بنیادی و کاربردی را پوشش می‌دهد زیرا از یک طرف ضرورت تدوین و اجرای قوانین شرافت علمی را مشخص می‌کند و از طرف دیگر بسترساز عملیاتی شدن قوانین شرافت علمی و گروه‌های اجرایی مربوط به آن را انجام می‌دهد. از سوی دیگر، این پژوهش بر اساس نحوه‌ی جمع‌آوری اطلاعات یک مطالعه‌ی توصیفی‌تطبیقی است.

جامعه، نمونهٔ آماری و روش نمونه‌گیری: جامعهٔ آماری این پژوهش عبارت است از کلیهٔ دانشگاههای ایران، بریتانیا و آمریکا. چون هدف پژوهش، مقایسهٔ سیاستها و قوانین شرافت دانشگاههای سه کشور ایران، آمریکا و بریتانیا بود، بنابراین لزوماً باید دانشگاههایی انتخاب می‌شد که دارای قوانین شرافت و همچنین قابل دسترسی می‌بودند. پس بر اساس ماهیت پژوهش، از روش نمونه‌گیری هدف دار استفاده شد. از هر کشور چهار دانشگاه انتخاب شد. از کشور آمریکا دانشگاههای میامی، واشنگتن، لاورنس و نیوهاون انتخاب شدند و از بریتانیا دانشگاه یورک، دانشگاه کاردیف، دانشگاه برادفورد، نوتینگام و از ایران هم دانشگاه علوم پزشکی تهران، دانشگاه شیراز، دانشگاه شهید بهشتی و دانشگاه صنعتی شریف به‌عنوان نمونه انتخاب شدند.

روش گردآوری اطلاعات: اطلاعات مورد نیاز برای پاسخ‌گویی به پرسشها از مقالات و گزارشهای پژوهشی، وب‌سایتهای دانشگاههای مورد نظر و همچنین از شبکه جهانی اینترنت گردآوری شده است. از دانشگاههای کشور آمریکا، قوانین شرافت دورهٔ کارشناسی دانشگاه میامی (۱۷)؛ سیاستهای کمال دانشگاهی دانشجویان کارشناسی دانشگاه واشنگتن (۱۸)؛ قوانین شرافت علمی دانشگاه فنی لاورنس (۱۹) و سیاستها و برنامه‌های کمال دانشگاهی دانشگاه نیوهاون(۲۰) گردآوری شد. از بریتانیا، سیاستها، رهنمودها و روشهای سوء رفتار علمی دانشگاه یورک (۲۱)؛ راهنمای دانشجویان برای کمال دانشگاهی دانشگاه کاردیف (۲۲)؛ شیوههای پیگیری رخدادهای مظنون به‌نقض مقررات سنجش دانشگاه برادفورد (۲۳) و سیاستها و روندهای جرایم علمی دانشگاه نوتینگام (۲۴) جمع‌آوری شد. در ایران هر چند در بعضی از دانشگاههای مورد مطالعهٔ ایران به بعضی از مصادیق عدم‌صداقت تحصیلی به‌طور اختصار اشاره شده است، اما در هیچ‌یک از دانشگاههای ایران قوانینی با عنوان اخلاق علمی، قوانین شرافت، سیاستهای کمال دانشگاهی، قوانین اخلاق حرفه‌ای و یا هر گونه قوانینی که عدم‌صداقت تحصیلی را تعریف و مصادیق آن را ذکرکرده و روند رسیدگی آن را نیز مشخص کرده باشد، یافت نشد. با این وجود جهت مقایسه این موارد مشابه با قوانین شرافت در بعضی از دانشگاهها جمع‌آوری و تحلیل شدند. این موارد عبارت‌انداز: منشور اخلاق

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1390.6.4.3.2]

در انتشارات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران (۲۵)؛ اساسنامه مرکز توسعه اخلاق علمی و حرفه‌ای دانشگاه شیراز (۲۶)؛ آیین‌نامهٔ ارسال مقاله به‌مجلات علمی و همایشها و شرکت در مسابقات و جشنواره‌های ملی و بین‌المللی دانشگاه صنعتی شریف (۲۷) و انواع تخلفات وجرائم مربوط به‌دانشجویان مطابق آئین‌نامه شهید بهشتی (۲۸)

روش تجزیه و تحلیل: با توجه به‌نوع پژوهش از شاخصهای آماری خاصی استفاده نشد. کوی معتقد است هنگامی که معیارهای طبقه‌بندی کیفی است نمی‌توان از روشها کمی آماری استفاده کرد (۲۹). بنابراین، چون این پژوهش تطبیقی است و مبنای طبقه‌بندی بر اساس شاخصهای کیفی صورت گرفته است از روش آماری خاصی استفاده نمی‌شود. تجزیه و تحلیل داده‌ها بر مبنای مراحل روش بردی انجام شد.

دو مقولهٔ اصلی قوانین شرافت که بر مبنای آنها تلخیص تنظیم و تجزیه و تحلیل انجام شد، عبارت بودند از:

۱) هدف: یکی از مؤلفه‌های مهم قوانین شرافت، اهداف این قوانین است. بنابراین سعی شد وجوه تفاوت و تشابه‌این مؤلفه در قوانین شرافت و سیاستهای کمال دانشگاهی همهٔ دانشگاهها مشخص شود؛

۲) انواع عدم‌صداقت علمی: عدم‌صداقت تحصیلی از مهمترین مؤلفه‌های قوانین شرافتمندی است. این مؤلفهٔ اصلی به‌چندین مؤلفهٔ فرعی تقسیم می‌شود. هر کدام از این مؤلفه‌های فرعی در قوانین شرافت تعریف شده و برای هر کدام مصادیق و مثالهایی ذکر شده است. بنابراین دومین مقوله مورد مقایسه، عدم‌صداقت‌تحصیلی و مؤلفه‌های فرعی آن در قوانین شرافت است. مؤلفه‌های فرعی عدم‌صداقت عبارت‌اند از: الف) تقلب[۷]؛ ب) دزدی ادبی[۸]؛ ج) تبانی[۹]؛ د) جعل[۱۰] یا تحریف داده‌ها[۱۱]؛ ه) واگذاری چندگانه[۱۲]؛ و) تسهیل عدم‌صداقت‌آموزشی.

یافته‌ها

در این بخش یافته‌های پژوهش ارائه شده است. با توجه به کیفی بودن تحلیل دادهها، پس از پاسخ‌گویی به‌هر سؤال، در صورت لزوم تفاوتها و شباهتهای مقوله‌ها در قوانین شرافت دانشگاههای مورد مطالعه ذکر شده است. لازم به ذکر است، تمامی اطلاعات جداول این فصل از قوانین شرافت دانشگاههای مورد مطالعه استخراج و دسته بندی، و در بعضی موارد برای

جدول ۲: اهداف قوانین شرافت دانشگاههای مورد مطالعه

کشور	دانشگاه	هدف
آمریکا	میامی	حراست از کمال دانشگاهی؛ ترویج رفتارهای اخلاقی سازگار دانشجویان؛ بوجود آوردن یک جو رقابت بی‌طرفانه
	واشنگتن	تبیین انتظارات دانشگاه نسبت به‌رفتار تحصیلی دانشجویان دورهٔ کارشناسی و فراهم کردن مثالهای مشخصی از رفتار عدم صداقت
	لاورنس	ترویج صداقت کمال در تلاشهای فردی و گروهی در تمام اعضای جامعهٔ دانشگاهی
	نیوهاون	آشنایی اعضای جامعهٔ دانشگاهی با تعاریف عدم‌صداقت تحصیلی و ترویج رفتار اخلاقی و احترام به‌مالکیت فکری
بریتانیا	یورک	رشد معیارهای تکالیف تحصیلی و حراست از معیارهای تحصیلی
	برادفورد	بالا بردن کیفیت و معیارهای دانشگاه
ایران	علوم پزشکی تهران	تعهد دانشگاه علوم پزشکی تهران در بالاترین سطح مدیریتی به‌رعایت اخلاق در انتشار پژوهش
	شیراز	الف- ایجاد و توسعه بسترها و شرایط مناسب برای نظام علمی و حرفه‌ای سالم و کارآمد مبتنی بر اخلاق و اصول اسلامی و انسانی و نیل به‌تعالی فعالیتهای علمی و حرفه‌ای برای خدمت خالصانه به‌جامعه و هماهنگی با طبیعت و همهٔ آفریده‌های خداوند قادر متعال؛ ب- تعمیق و گسترش ارزشهای حاکم بر رفتارهای علمی و حرفه‌ای در همه سطوح دانشگاهی؛ ج- افزایش التزام اجتماعی دانشگاهیان در راستای جلب اعتماد بیشتر جامعه به‌دانشگاه و سلامت ارتباطات علمی و حرفه‌ای و فعالیتهای آموزشی و پژوهشی؛ د- ارتقای شئونات و منزلت تلاشگران در زمینه فعالیتهای علمی و حرفه‌ای؛ هـ- تعمیق و گسترش معرفت و عمل به‌اخلاق علمی و حرفه‌ای مبتنی بر اصول علمی و متناسب با منابع اصیل اسلامی؛ و- تنظیم منشور اخلاق علمی و حرفه‌ای بر مبنای حفظ کامل کرامت و ارزشهای انسانی و مبانی اصیل اسلامی، عدالت اجتماعی و آموزش اخلاق علمی و حرفه‌ای و پژوهش در آن.
	شهید بهشتی	پاسداری از حریم و جایگاه بلند دانشگاه و دانشجو و کمک به‌سالم‌سازی و سالم نگه داشتن محیطهای آموزشی و پژوهشی و تأمین حقوق فردی و عمومی دانشگاهیان
	شریف	افزایش اعتبار و اعتلای توان علمی دانشگاه و جلوگیری از لطمه خوردن بر اعتبار علمی دانشگاه

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1390.6.4.3.2]

سهولت تجزیه و تحلیل تلخیص شده است. چنانچه از دانشگاهی در جداول نام برده نشده، به معنای عدم وجود اطلاعات پیرامون آن سؤال در قوانین شرافت دانشگاه بوده است. در دانشگاههای ایران، همان‌گونه که پیشتر ذکر شد، قوانینی با عنوان شرافت‌علمی و یا کمال دانشگاهی (علمی) که مصداقهای عدم‌صداقت‌تحصیلی را تعریف کند وجود نداشت. در دانشگاه علوم پزشکی تهران قوانینی با عنوان «منشور اخلاق در انتشارات علمی دانشگاه» وضع شده که در آن به سه مؤلفهٔ عدم‌صداقت‌تحصیلی اشاره شده است. در این منشور به روند رسیدگی و مجازاتهای هر کدام از رفتارهای عدم‌صداقت‌تحصیلی اشاره نشده است. دانشگاه صنعتی شریف در آیین‌نامهٔ ارسال مقاله به مجلات علمی و همایشها و شرکت در مسابقات و جشنواره‌های ملی و بین‌المللی فقط به دو مصداق عدم‌صداقت تحصیلی (الگوبرداری و واگذاری چندگانه) اشاره کرده است.

سؤال ۱: چه تفاوتها و تشابهاتی در اهداف قوانین شرافت کشورهای مورد مطالعه وجود دارد؟ دادههای مربوط به‌این سؤال در جدول ۲ ارائه شده است.

الف) تشابهات: بیشتر دانشگاههای مورد مطالعه اهدافی را برای قوانین شرافت ذکر کرده‌اند. یکی از عمده‌ترین هدفی که اکثر دانشگاهها به‌آن تأکید کرده‌اند ترویج رفتار اخلاق علمی در بین تمامی اعضای جامعهٔ دانشگاهی است. همچنین حراست از کمال دانشگاهی و آشنا کردن اعضای جامعهٔ دانشگاهی با مثالها و مصادیق عدم‌صداقت تحصیلی از دیگر اهدافی است که دانشگاهها برای این قوانین، ذکر کرده‌اند.

ب) تفاوتها: ایجاد یک جو رقابتی سالم و احترام به‌حقوق مالکیت فکری از دیگر اهداف قوانین شرافت است که به‌ترتیب دانشگاههای میامی و نیوهاون ذکر کرده‌اند. دانشگاههای یورک و برادفورد به‌بالا رفتن استانداردهای دانشگاه اشاره کرده‌اند. همچنین تأمین حقوق فردی و عمومی دانشگاهیان هدف دیگری است که دانشگاه شهید بهشتی به‌آن اشاره کرده است.

جدول ۳: تعریف و مصادیق تقلب در دانشگاههای مورد مطالعه

کشور	دانشگاه	تعریف و مصادیق تقلب
آمریکا	میامی	به‌تمامی اعمالی که به‌وسیلهٔ آنها تلاش می‌شود تا فریبکاری صورت گیرد.
	واشنگتن	مثال: رونویسی پاسخها از دانشجویان دیگر در آزمون؛ استفاده از ورقهٔ تقلب یا دزدیدن یادداشتها در آزمون
	لاورنس	استفاده کردن از موادی در آزمون که به‌وسیله اساتید اجازه داده نشده است.
		دریافت و یا دادن مساعدت غیر مجاز در آزمونها؛ دریافت مساعدت (بیشتر از آن چیزی که توسط مربی اجازه داده شده است) در نوشتن تمامی تکالیف تحصیلی؛ استفاده از آزمونها و یا سایر مواد آموزشیِ اعضا و یا اساتید دانشگاه بدون اجازه؛ استفاده‌ی بدون اجازه از هر گونه مواد و وسیلهٔ الکترونیکی در انجام تکالیف تحصیلی.
	نیوهاون	تعریف: استفاده یا تلاش عامدانه برای استفاده از مواد و اطلاعات غیرمجاز در هر تکلیف تحصیلی
		مثال: داشتن یادداشت های غیر مجاز در یک آزمون و یا انتقال اطلاعات مربوط به‌محتوای آزمون با هر ابزاری چه هنگام آزمون و چه بعد از آزمون به‌هر کسی که هنوز آزمون نداده است؛ در طول یک آزمون از شخص دیگری رونویسی کردن؛ بدست آوردن یا فراهم کردن اطلاعات از محتوای یک آزمونی که هنوز برگزار نشده است؛ استفاده از کار یک فرد دیگر برای تکلیف خانه یا کار آزمایشگاه و یا ارائه کار دیگری به‌عنوان کار خود؛ استفاده از مواد و یا اطلاعات غیر مجاز از دیگران برای آزمون خانه؛ جستجو، دریافت، و یا دادن کمک در طول یک آزمون از طریق ابزار الکترونیکی (تلفن همراه، رایانامه، پیام متنی)؛خریدن مقالات، پژوهش، گزارش و غیره.
بریتانیا	یورک	کوتاهی کردن در پذیرفتن قوانین حاکم بر آزمونها
		مثال: اتخاذ تدابیری به‌منظور دسترسی غیر مجاز به‌اطلاعات
	برادفورد	مصادیق: رفتار مخرب در طول جلسهٔ آزمون؛ دسترسی پیدا کردن به‌هر گونه مواد غیر مجاز قبل و بعد از آزمون به‌منظور بدست آوردن یک امتیاز غیر منصفانه؛ دسترسی پیدا کردن به‌برگهٔ سؤالات قبل از تاریخ آزمون؛ ارتباط با دانشجویان دیگر در طول جلسهٔ آزمون؛ رونویسی از دانشجویان دیگر در طول آزمون؛ بردن هر گونه مواد چاپی و مکتوب غیرمجاز سر جلسهٔ آزمون؛ استفاده از مبایل یا هر گونه وسایل الکترونیکی حافظه‌دار در جلسهٔ آزمون
	نوتینگام	رونویسی کردن یک داوطلب آزمون از برگهٔ آزمون دیگری؛ به‌دست آوردن هر گونه کمکی از داوطلب (یا شخص) دیگر؛ بردن هر گونه مواد غیر مجاز سر جلسهٔ آزمون.
ایران	شهید بهشتی	سرقت و یا خرید و فروش یا افشای سؤالات یا ورقه‌های امتحانی؛ تقلب در امتحان

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1390.6.4.3.2]

حفظ کرامت، ارزشها و مبانی اصیل اسلامی از دیگر اهدافی است که دانشگاه شیراز به‌آن اشاره کرده است.

سؤال ۲: چه تفاوتها و تشابهاتی در تعریف و ارائهٔ مثالها و مصادیق شکلهای مختلف عدم‌صداقت تحصیلی در قوانین شرافت کشورهای مورد مطالعه

شکل‌های رفتار عدم‌صداقت‌تحصیلی مورد مقایسه قرار گیرد. مهمترین شکلهای عدم‌صداقت‌تحصیلی که در اینجا مورد مقایسه قرار می‌گیرند عبارت‌اند از: ۱) تقلب؛ ۲) دزدی ادبی؛ ۳) تبانی؛ ۴) جعل یا تحریف دادهها؛ ۵) واگذاری چندگانه؛ ۶) تسهیل عدم‌صداقت‌آموزشی.

جدول ۴: تعریف دزدی ادبی، مثالها و راهکارهای جلوگیری از آن در دانشگاههای مورد مطالعه

کشور	دانشگاه	تعریف دزدی ادبی و مصادیق آن
آمریکا	میامی	تعریف: ارائهٔ عبارات و اندیشه‌های یک فرد دیگر به‌عنوان کار خود مثال: نقص در ذکر مناسب نقل قول مستقیم و یا نقص در اعتبار بخشی به‌کار دیگران
	واشنگتن	تعریف: ارائهٔ اندیشه‌ها، عبارات و یا سایر انواع کارهای دیگران به‌عنوان کار خود راهکارهای جلوگیری: قرار دادن هر نوع نقل قولی در علامت مخصوص آن و اعلام منبع آن؛ ذکر کردن هر نوع خلاصه، پاراگراف، چکیده یا اقتباسی که از فردی دیگر گرفته شده است؛ اعلام منابع مورد استفاده در سخنرانی، مصاحبه و یا ...؛ ذکر منابع موادی که از اینترنت گرفته می‌شود.
	لاورنس	مثال: استفاده از عبارت یا نقل قول مستقیم از یک کار منتشر شده و یا چاپ نشده و یا ویژگی فکری خلّاق یک فرد دیگر در مواد چاپی، محصول و یا رسانه دیجیتالی بدون ارجاع کامل و واضح؛ استفادهٔ بدون ارجاع از موادی که توسط شخص دیگری تدارک دیده شده است و یا دخالت در فروش مقالات ترم، گزارشها و یا سایر مواد تحصیلی؛ اختصاص دادن، دریافت کردن و یا به‌دست آوردن کار دیگران با هر وسیله‌ای و یا ارائه یا گنجاندن بدون ارجاع آن در کار خود؛ نقل هر نوع مطلبی بدون ارجاع؛ ارائه کار یک شخص دیگر به‌عنوان کار خود؛ استفاده از منابع پژوهشی نامعتبر که توسط دیگران گردآوری شده است؛ عدم ارجاع منابع موادی که از منابع اینترنتی گرفته می‌شود.
	نیوهاون	تعریف: ارائه عمدی و آگاهانهٔ گفتار و ایده‌های دیگری به‌عنوان کار خود در هر تکلیف تحصیلی و یا ارائهٔ مجدد کار خود با وانمودسازی دروغین مصادیق: رونویسی کردن از بخشی و یا از تمام مقالات دیگر دانشجویان و یا از هر منبع دیگری مثل کتاب، مقاله، دفتر یادداشت، ویدئو و یا منابع منتشر شده و منتشر نشدهٔ دیگر بدون نقل قول مناسب؛ خریدن یا تأمین مقاله از هر منبعی اعم از فروشندگان مقالات ترم و یا منابع اینترنتی و ارائهٔ آن مقاله و یا بخش خاصی از آن مقالات به‌عنوان کار خود؛ قرار دادن یک متن از اینترنت و یا هر منبع رایانه‌ای دیگری در مقاله خود بدون ارجاع مناسب؛ رونویسی کردن دادهها از یک منبع دیگر بدون ارجاع مناسب؛ اختصاص دادن کار برنامه نویسی رایانه‌ای دیگری برای خود به‌منظور ارئه به‌عنون تکلیف؛ کوتاهی کردن در استناد به‌مواد سایر منابع رسانه‌ای یا کوتاهی در به‌دست آوردن مجوز لازم و مناسب برای استفاده از این چنین موادی در ساختن صفحهٔ وب، فیلم یا قطعهٔ موسیقی به‌عنوان تکلیف درسی و هرگونه تخصیص مالکیت فکری دیگران بدون استناد مناسب.
بریتانیا	یورک	تعریف: ترکیب موادی که از کارهای منتشر شده دیگران گرفته شده است با کار خودشان بدون ارجاع مناسب.
	کاردیف	دزدی ادبی هنگامی اتفاق می‌افتد که کاری که برای ارزیابی ارائه می‌شود حاوی عبارات و یا ایدههای دیگران باشد، بدون اینکه به‌منبع اصلی به‌طور مناسب استناد شده و یا ارجاع داده شده باشد. دزدی ادبی شامل تلاش برای در اختیار گرفتن کاری که توسط دیگران به‌وجود آمده است و یا عبارات و ایدههایی که در کتابها، مقالات، وب و یا در هر شکل دیگری یافت می‌شود به‌عنوان کار خود. مثالها: کارهای که مستقیماً از سایر منابع رونویسی می‌شود؛ کارهایی که اندکی تغییر داده می‌شود و یا تفسیر می‌شود تا آن کار از منبع اصلی متفاوت جلوه کند؛ رونویسی کردن از یک منبع بدون ارجاع منبع اصلی؛ قرار ندادن عبارات یا کلماتی که مستقیماً از یک منبع گرفته می‌شوند، در داخل نقل قول مناسب؛ ارجاع دادن ناقص بدون جزئیات که دیگران بتوانند منبع اصلی را پیدا کنند.
	برادفورد	شامل یک کار دانشجویی است که یک بخش اساسی و بدون استناد از مواد آن از کارهای منتشر شده و منتشر نشدهٔ دیگران گرفته شده باشد.
	نوتینگام	یک قانون‌شکنی علمی است که در آن کارهای دیگران را به‌عنوان کار خود ارائه می‌شود.
ایران	علوم پزشکی تهران	استفاده از نظرات یا جملات دیگران تحت‌عنوان نتایج یک پژوهش اصیل بر خلاف اخلاق علمی است و تخلفی جدی محسوب می شود که سرقت ادبی نام دارد.

وجود دارد؟ برای پاسخ‌گویی به‌این سؤال، لازم است انواع

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1390.6.4.3.2]

تفاوتها و تشابهات در تعریف و مصادیق تقلب:

دادههای مربوط بهاین سؤال در جدول ۳ ارائه شده است. **الف) تشابهات:** دربیشتر تعاریفی که از تقلب شده است بهفریب، تلاش و یا اقدام عملی برای استفاده از مواد غیرمجاز در تکالیف تحصیلی و دریافت اطلاعات غیرمجاز در جلسهٔ آزمون اشاره شده است. همچنین در ارائهٔ مصادیق و مثالهای تقلب بیشترین تمرکز بر آزمون بوده است.

ب) تفاوتها: فقط یکی از دانشگاههای مورد مطالعهٔ کشورمان بهتقلب اشاره کرده است. این در حالی است که تمام دانشگاههای مورد مطالعهٔ آمریکا و همچنین اکثر دانشگاههای بریتانیا تقلب را تعریف و برای آن مثالها و مصادیقی ذکر کردهاند.

تشابهات و تفاوتها در تعریف و مصادیق دزدی ادبی:

دادههای مربوط بهاین سؤال در جدول ۴ ارائه شده است. لازم به ذکر است در بعضی از دانشگاهها فقط مثالهای دزدی ادبی ارائه شده است.

الف) تشابهات: همهٔ دانشگاههایی که سرقت ادبی را تعریف کردهاند، در تعریف آن بهارائهٔ اندیشهها، افکار، نوشتهها، اندیشهها و الگوهای فکری دیگران بهعنوان کار خود و بدون ارجاع مناسب اشاره کردهاند.

ب) تفاوتها: اگرچه تمامی دانشگاههای مورد مطالعهٔ کشورهای آمریکا و بریتانیا سرقت ادبی را تعریف و جهت آشنایی جامعهٔ دانشگاهی با مصادیق آن مثالهایی را نیز ذکر کردهاند، اما با این وجود در بین دانشگاههای مورد مطالعهٔ کشورمان فقط دانشگاه علوم پزشکی تهران سرقت ادبی را تعریف و بهاطلاع جامعهٔ دانشگاهی خود رسانده است. دانشگاههای واشنگتن و کاردیف علاوه بر تعریف دزدی ادبی، راهکارهایی را نیز برای جلوگیری از آن ذکر کردهاند. مهمترین این راهکارها عبارتانداز: قرار دادن هر نوع نقل قولی در علامت نقل قول و اعلام منبع آن؛ اعلام منابع مورد استفاده در سخنرانی، مصاحبه و غیره؛ یاد گرفتن روشهای یادداشت برداری؛ ذکر مناسب تمام منابع در کتابشناسی؛ ذکر کامل صفحات وب و تاریخ دسترسی به آنها.

تشابهات و تفاوتها در تعریف و مصادیق تبانی:

دادههای مربوط بهاین سؤال در جدول ۵ ارائه شده است.

الف) تشابهات: تمامی دانشگاههایی که تبانی را تعریف کردهاند، در تعریف آن بههمدستی و مساعدت غیرمجاز در تکلیفی که یک فرد مسئول انجام آن است (تکلیف فردی) اشاره کردهاند. همچنین بیشتر دانشگاهها راهکارهایی را پیشنهاد کردهاند تا اعضای جامعهٔ دانشگاهی با بهکارگیری آنها مرتکب عدمصداقتتحصیلی نشوند.

ب) تفاوتها: اکثر دانشگاههای مورد مطالعهٔ آمریکا و بریتانیا تبانی را تعریف و راهکارهایی برای پیشگیری از آن ذکر کردهاند. اما با این وجود، هیچکدام از دانشگاههای مورد مطالعهٔ کشورمان بهاین شکل عدمصداقتتحصیلی اشاره نکردهاند.

تشابهات و تفاوتها در تعریف جعل و تحریف:

دادههای مربوط بهاین سؤال در جدول ۶ ارائه شده است.

الف) تشابهات: همهٔ دانشگاههایی که جعل را تعریف کردهاند بهابداع دادههای غیر واقعی در یک کار پژوهشی اشاره کردهاند. جعل دادهها ممکن است بهدو صورت انجام گیرد. شکل اول آن هنگامی اتفاق میافتد که فرد دادههای بهدست آمده از یک پژوهش را عمداً برای حصول نتیجهٔ مورد نظر دستکاری میکند. شکل دیگر آن هم وقتی است که فرد ادعا میکند دادهها حاصل یک کار پژوهشی است، اما در عمل هیچگونه پژوهشی انجام نشده است.

ب) تفاوتها: دانشگاههای واشنگتن و نیوهاون علاوه بر دستکاری دادههای پژوهش، تحریفِ کتابشناسی در منابع را نیز بهعنوان یکی از مصادیق جعل ذکر کرده است. همچنین دانشگاه نیوهاون بهجعل امضا اشاره کرده است. دانشگاه علوم پزشکی تهران، گزارش روشهایی که در واقع از سوی محققین بهکار نرفتهاند را در تعریف جعل ذکر کردهاند.

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1390.6.4.3.2]

جدول ۵: تعریف تبانی و مصادیق آن در دانشگاههای مورد مطالعه

کشور	دانشگاه	تعریف و مصادیق تبانی
آمریکا	میامی	تعریف: به‌عمل کار کردن با یکدیگر در یک تکلیف تحصیلی که یک دانشجو شخصاً مسئول انجام آن است. مثال: اشتراک اطلاعات در آزمایشگاهها در کاری که لازم است به‌صورت فردی انجام بگیرد.
	لاورنس	تعریف: طراحی یا اقدام به‌همراه یک یا چند شخص برای مرتکب شدن به‌هر یک از اشکال عدم‌صداقت تحصیلی به‌منظور به‌دست آوردن امتیاز تحصیلی برای خود و یا دیگری
	نیوهاون	تعریف: همکاری در تکالیفی که توسط مربی اجازه داده نشده است.
بریتانیا	یورک	راهکار جلوگیری: دانشجویان لازم است اطلاعاتی واضح و شفاف از میزان همکاری و مساعدتی که می‌توانند دریافت بکنند را از مربی خود جویا شوند. تعریف: همدستی با دانشجویان دیگر برای به‌دست آوردن یک امتیاز با ابزار غیر منصفانه و یا دریافت این‌چنین همدستی‌ای راهکارها: دانشکده باید مطمئن شود که دانشجویان در کارهای گروهی راهنمایی واضحی را راجع به‌مرز همکاری مشروع و سوء رفتار تبانی مشخص می‌کند، دریافت کنند
	کاردیف	هنگامی رخ می‌دهد که کاری که توسط دیگران انجام شده است صرفاً به‌عنوان کار خود فرد ارائه شود. مثال: نوشتن نتایج یک کار گروهی توسط یک نفر و رونویسی کردن نتایج توسط سایر اعضاء و ارائه کار توسط هر کدام از اعضاء به‌عنوان کار خود وی؛ کار کردن گروهی دانشجویان روی یک سری از تکالیف که در آن هر کدام از دانشجویان یک بخش از مسئله یا تکلیف را کامل می‌کند و سپس کارهای‌شان را با هم ترکیب می‌کنند و هر دانشجو تمام تکلیف یا مسئله را به‌عنوان کار خود ارائه می‌کند؛ تکلیفی که به‌صورت فردی به‌دانشجویان داده می‌شود تا آن را خارج از کلاس و بدون کمک دیگران کامل کنند، اما گروهی از دانشجویان روی تکلیف بحث و یا کار کنند و هر فرد نتایج را به‌عنوان کار خودش ارائه کند. راهکارها: هنگام کار کردن با دیگران شما باید مطمئن شوید شما چه چیزی را می‌توانید با کمک دیگران انجام دهید و چه چیزی باید حاصل تلاش خودتان باشد
	برادفورد	مساعدت دو یا چند دانشجو برای ارائه کاری که تمام آن مال خودشان نیست.

جدول ۶: تعریف جعل و تحریف دادهها در دانشگاههای مورد مطالعه

کشور	دانشگاه	جعل و تحریف دادهها
آمریکا	واشنگتن	جعل یا تحریف دادهها در آزمایشها، مقالات پژوهشی، گزارشها و یا منابع در کتابشناسی و همچنین ارائهٔ دادههایی که توسط فرد دیگری به‌دست آمده است به‌عنوان کار خود.
	لاورنس	جعل یعنی استفاده از اطلاعات ابداعی و یا تحریف پژوهش و یا سایر یافته‌ها به‌قصد فریب و یا به‌منظور کسب منفعت علمی یا حرفه‌ای
	نیوهاون	جعل یا تحریف عمدی و غیرمجاز هر گونه اطلاعات یا استنادی در هر تکلیف تحصیلی مثال: ارائهٔ اطلاعات غلط، تغییر دادن دادهها و یا کوتاهی در ارائهٔ موارد نیاز و لازم به‌مشاور، مدیر دروس، مشاور پذیرش، مربی و غیره برای هر هدفی که مرتبط با مسائل تحصیلی باشد؛ جعل یک امضا به‌منظور تصدیق اتمام یک تکلیف تحصیلی و یا یک نامه برای تحصیلات تکمیلی و یا کارمندان، سرپرست دورهٔ اینترنی و یا سایر مسؤولین دانشگاه و یا غیر دانشگاه؛ جعل دادهها در حمایت از آزمایشگاه و یا کار میدانی؛ بد جلوه دادن عمدی کمالات یک فرد؛ جعل یا تحریف کتابشناسی.
بریتانیا	یورک	فریب دادن آزمونگر یا ارائه کار به‌منظور سنجش به‌روشی که عمداً و یا از روی بی‌پروائی پیشنهاد شده است که اطلاعات واقعی جمع‌آوری شده است اما در واقع جمع‌آوری نشده است و یا تحریف کردن اطلاعات واقعی
	کاردیف	جعل یافته‌ها از یک پژوهشی که اتفاق نیفتاده است و یا یافته‌های به‌دست آمده‌ای که به‌منظور تلاش برای بدست آوردن یک مزیت تحریف می‌شود.
یا	برادفورد	جعل وقتی اتفاق می‌افتد که دانشجو ادعا کند دادهها بر مبنای کارهای تجربی و آزمایشی است که انجام گرفته است، اما دادهها جعل شده باشد و یا به‌نحو دیگری به‌منظور کسب یک مزیت غیرمنصفانه به‌دست آمده باشد.
	نوتینگام	جعل وقتی اتفاق می‌افتد که یک فرد ادعا می‌کند یک آزمایش، مشاهده، مصاحبه و یا پژوهشی را انجام داده‌است، در حالی که هیچ‌گونه پژوهشی انجام نگرفته است و یا اینکه یک فرد ادعا کند نتایج بدست‌آمده از یک پژوهش هستند در حالی که این‌چنین نباشد.
ایران	علوم پزشکی تهران	جعل قسمتی یا تمام یافته‌های پژوهش (داده سازی)، دستکاری عمدی در داده ها یا آنالیزها (گمراه کردن)، یا گزارش روش‌هایی که در واقع از سوی محققین بکار نرفته‌اند.
	شهید بهشتی	ارائه اسناد جعلی به‌دانشگاه

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1390.6.4.3.2]

تشابهات و تفاوتها در تعریف واگذاری چندگانه: دادههای مربوط بهاین سؤال در جدول ۷ ارائه شده است.

جدول ۷: تعریف واگذاری چندگانه در دانشگاههای مورد مطالعه

کشور	دانشگاه	واگذاری چندگانه
آمریکا	واشنگتن	ارائه یک کار در بیش از یک درس بدون اجازه مربیان
	لاورنس	ارائهٔ بخش قابل توجهی از یک کار مشابه برای امتیاز بیش از یک بار بدون اجازه مربیان
	نیوهاون	ارائه یک تکلیفی که در طول ترم قبلی نوشته شده است و یا ارائه یک یک تکلیف در بیشتر از یک کلاس بهطور همزمان و یا ارائهٔ بخش قابل توجهی از کاری که قبلاً نوشته شده است بهعنوان تکلیف جاری
بریتانیا	کاردیف	ارائه مجدد یک کار همسان یا بسیار مشابه بیشتر از یک بار برای ارزیابی
ایران	پزشکی تهران	انتشار یا ارسال مجدد یا همزمان تمام یا بخشی از یک مقالهٔ قبلاً چاپ شده یا ارسال شده بهیک مجله. استثناهای این مورد شامل انتشار خلاصهای از پژوهش برای سمینار یا کنگره یا چاپ و انتشار پژوهش بهزبانهای دیگر است.
	شریف	ارسال همزمان مقاله بهبیش از یک مجله یا یک کنفرانس پذیرفتنی نیست و مغایر با اصول شناخته شدهٔ علمی است (البته ارسال مقاله همزمان بهیک کنفرانس و یک مجله علمی معمولاً قابل قبول است).

الف) تشابهات: بیشتر دانشگاههایی که واگذاری چندگانه را تعریف کردهاند، در تعریف آن بهارائهٔ مجدد یک کار یکسان و یا بسیار مشابه و یا همچنین ارسال بخش زیادی از یک کار به-عنوان یک کار جدید اشاره کردهاند.

ب) تفاوتها: دانشگاه نیوهاون ارائهٔ مجدد کاری که در ترمهای پیشین نوشته شده است و یا ارائهٔ بخش قابل توجهی از کاری که قبلاً نوشته شده است را از مصادیق واگذاری چندگانه میداند. دانشگاههای علوم پزشکی تهران و دانشگاه صنعتی شریف ارسال همزمان یک مقاله بهیک کنفرانس و یک مجلهٔ علمی را مجاز میدانند.

تشابهات و تفاوتها در تعریف و مصادیق تسهیل عدمصداقت آموزشی: دادههای مربوط بهاین سؤال در جدول ۸ ارائه شده است.

جدول ۸: تعریف تسهیل عدمصداقتآموزشی در دانشگاههای مورد مطالعه

کشور	دانشگاه	تسهیل عدمصداقتآموزشی
آمریکا	واشنگتن	همکاری کردن با دانشجویان دیگر بهقصد ارتکاب بههر گونه سوءرفتار علمی کمک عمدی یا آگاهانه و یا تلاش برای کمک بهدیگری بهمنظور نقض سیاستهای کمال
	نیوهاون	مثال: فراهم کردن کار خود یا دیگران برای فردی که انتظار میرود از این کارها بهمنظور تقلب یا دزدی ادبی استفاده خواهد کرد؛ نگهداری یک فایلی از آزمونها یا مقالات با یک انتظار معقولی که اینها بهمنظور تقلب یا دزدی ادبی استفاده خواهد شد؛ ارتقاء غیرمنصفانهٔ موقعیت تحصیلی یک فرد با انباشت، سرقت و آسیب رسانیدن بهمواد کتابخانه؛ دزدیدن یادداشتها مقالات، تکلیفخانه و یا دفتر یادداشت دانشجویان دیگر برای منفعت تحصیلی؛ قرار دادن کار شخصی دیگران در اینترنت بدون اجازهٔ آن برای منفعت تحصیلی؛ استفادهٔ غیرمجاز از هر گونه ابزار الکترونیکی برای کمک کردن بهدیگری؛ نقض قانون کپی رایت.
بریتانیا	برادفورد	اجازه دادن بهدانشجویان دیگر تا یک تکلیف و یا بخشی از یک تکلیف را رو نویسی کنند، درصورتیکه ممکن است آنها این مواد را بهعنوان کار خودشان ارائه کنند

الف) تشابهات: اگر چه در تعاریفی که دانشگاههای واشنگتن، نیوهاون و برادفورد برای تسهیل عدمصداقت علمی ارائه کردهاند تشابهی بهنظر نمیرسد، اما در تمامی این تعاریف بهصورت تلویحی بههمکاری یا مساعدت با دیگران در صورتی که این مساعدت ممکن است باعث انجام عدمصداقتتحصیلی توسط دیگران شود، اشاره شده است.

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1390.6.4.3.2]

ب) تفاوتها: هیچ‌کدام از دانشگاههای مورد مطالعهٔ کشورمان تسهیلِ عدم‌صداقت‌علمی را به‌عنوان یکی از اشکال عدم‌صداقت علمی ذکر نکرده‌اند. از میان دانشگاههای مورد مطالعه فقط دانشگاه نیوهاون مصادیقی را برای تسهیل عدم‌صداقت تحصیلی ذکر کرده است.

تشابهات و تفاوتها در تعریف جعل هویت:

دادههای مربوط به‌این سؤال در جدول ۹ ارائه شده است.

با روشهای مناسب ارجاع آشنا کند. استفاده از یافته‌های آخرین پژوهشها و دستاوردهای علمی لزوم استفاده از شبکهٔ جهانی وب و منابع اینترنتی را به‌شدت افزایش داده است. این منابع به‌طور عمده مورد استفاده جامعهٔ علمی کشورمان قرار می‌گیرد. بسیاری از دانشجویانی که از این منابع استفاده می‌کنند شیوههای مناسب ارجاع این منابع را نمی‌دانند. این افراد به‌صورت غیر عمد مرتکب دزدی ادبی می‌شوند. یکی از راههای کاهش سرقت ادبی آشنا کردن دانشجویان با شیوهها مناسب ارجاع

جدول ۹: تعریف جعل هویت در دانشگاههای مورد مطالعه

کشور	دانشگاه	جعل هویت
بریتانیا	کاردیف	جا زدن خود به‌جای دانشجوی دیگر یا اجازه دادن به‌یک فرد دیگر تا در یک آزمون خود را به‌جای وی جا بزند.
	نوتینگام	جعل هویت یا جازدن خود به‌جای دیگران یا اجازه دادن به‌دیگری تا خود را به‌جای وی جا بزند.
ایران	ش.بهشتی	فرستادن شخص دیگری به‌جای خود به‌امتحان یاشرکت به‌جای فردی دیگر در امتحان

الف) تشابهات: نکته‌ای که در تعریف جعل وجود دارد این است که این شکل عدم‌صداقت‌علمی ممکن است به‌دو صورت اتفاق بیفتد. شکل اول آن هنگامی اتفاق می‌افتد که فرد شخص دیگری را به‌جای خود سر جلسهٔ آزمون بفرستد. شکل دیگر جعل هویت وقتی رخ می‌دهد که فرد به‌جای شخصی دیگر سر جلسهٔ آزمون حاضر می‌شود.

ب) تفاوتها: تفاوت خاصی در تعاریف جعل هویت در قوانین شرافت دانشگاهها مورد نظر وجود ندارد.

بحث

در قوانین شرافت علمی لازم است سعی شود به‌تمامی مصادیق تقلب اشاره شود تا اعضای جامعهٔ دانشگاهی به‌دلیل عدم آگاهی مرتکب تقلب نشوند، و یا در صورت ارتکاب به‌تقلب از ترفندهای خنثی‌سازی[۶] استفاده نکنند. چون همانگونه که ذکر شد، دانشجویان دانشگاههای دارای قوانین شرافت کمتر از ترفندهای خنثی سازی استفاده می‌کنند (۱۳).

احتمال می‌رود بسیار از افراد به‌صورت غیرعمدی و به‌دلیل عدم آشنایی با شیوههای صحیح استناد و ارجاع مناسب مرتکب سرقت ادبی می‌شوند (۳۰). بنابراین اولین شرط جلوگیری از سرقت ادبی این است که نظام آموزش عالی کشور دانشجویان را

منابع اینترنتی است (۳۱). در دانشگاههای ایران قوانینی که سرقت ادبی را تعریف و مصادیق آن را مشخص کند وجود ندارد و این در حالی است که در اکثر دانشگاههای منتخب آمریکا قوانینی وجود دارد که سرقت ادبی را تعریف کرده و برای آن مصادیقی نیز ذکر شده است. موارد ذیل از عناصر اصلی در تعریف دزدی ادبی در قوانین شرافت دانشگاههای مورد مطالعه است: ۱) ارائهٔ افکار، نوشته‌ها، اندیشه‌ها، کارها و الگوهای فکری دیگران به‌عنوان کار خود؛ ۲) عدم‌استفاده از نقل قول مناسب (نقل قول مستقیم یا غیر مستقیم)؛ ۳) عدم ارجاع و استناد مناسب منابع مورد استفاده؛ ۴) ذکر نکردن منابع مورد استفاده در کتاب‌شناسی.

تکالیف تحصیلی معمولاً به‌دو صورت فردی و گروهی انجام می‌گیرد. بسیاری از کارهای علمی و همچنین تکالیف تحصیلی مستلزم کار گروهی و مشارکت جمعی است. در انجام یک کار علمی و یا تکلیف تحصیلی گروهی تمامی افراد باید به‌اندازهٔ سهم خود شرکت داشته باشند. اما گاهی ممکن بخش زیادی از یک کار گروهی و یا حتی تمام کار را یک نفر انجام دهد و آن را به‌عنوان کار گروهی ارائه کند و این یکی از مصادیق بارز عدم-صداقت تحصیلی است. در تکالیف فردی نیز اگر دانشجو مساعدت غیر مجاز دریافت کند و یا به‌کس دیگری در انجام

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1390.6.4.3.2]

یک تکلیف فردی کمک کند، مرتکب تبانی شده است. بنابراین دانشجویان باید در تکلیفی که به‌آنها داده می‌شود اطمینان حاصل کنند که آیا اجازهٔ کمک از دیگران را دارند یا خیر. همچنین مربیان و اساتید نیز ضروری است تا اطلاعات لازم را راجع به‌میزان مساعدتی که دانشجو می‌تواند دریافت کند ارائه کنند.

در پژوهشی نشان داده شد که حدود ۴۰٪ دانشجویان دانشجویان در مراحل تدوین پایان‌نامه مرتکب جعل داده‌ها شده‌اند (۳۲). این پایان‌نامه‌ها که داده‌های آنها جعل شده است ممکن است به‌دلیل عدم آگاهی پژوهشگران بعدی مبنای کار آنها قرار بگیرد. بنابراین عدم توجه به‌این امر ممکن است صدمات جبران ناپذیری به‌جامعهٔ دانشگاهی وارد آورد. یافته‌هایی که بر مبنای داده‌های دستکاری شده بدست آمده باشد تهدیدی جدی برای شرافت علمی و کمال دانشگاهی است. بنابراین دانشگاههای کشور برای حراست از منزلت علمی و حرفه‌ای نظام آموزش عالی کشور قوانینی را برای جلوگیری از جعل و دستکاری داده‌های علمی تدوین کنند و برای درونی کردن ارزشهای اخلاقی و حرفه‌ای چاره‌اندیشی کنند.

یکی دیگر از شکلهای عدم‌صداقت تحصیلی که در قوانین شرافت علمی دانشگاهها باید مد نظر قرار گیرد، واگذاری چندگانه است. بسیاری از دانشجویان و سایر اعضای جامعهٔ دانشگاهی ممکن است از این امر آگاه نباشند که فرستادن همزمان یک مقاله به‌چندین مجله از مصادیق عدم‌صداقت تحصیلی است. همچنین مجلات می‌توانند در هنگام دریافت مقالات از نویسندگان آن تعهد دریافت کنند که مقالهٔ ارسالی را قبلاً به‌هیچ مجله‌ای نفرستاده‌اند و در آینده هم نخواهند فرستاد. علاوه بر ارائه همزمان یک مقاله به‌چندین مجله، ارائه همزمان یک تکلیف برای چند درس و یا ارائهٔ مجدد تکلیفی که در ترمهای قبل برای یک واحد درسی دیگر نوشته شده است نیز یکی از مصادیق عدم‌صداقت تحصیلی است که دانشجویان باید از آن آگاه باشند.

تسهیل عدم‌صداقت آموزشی بیانگر این نکته است که یک فرد علاوه بر اینکه باید خود را ملزم به‌رعایت اخلاق و شرافت علمی بداند، نباید شرایطی فراهم کند که دیگران مرتکب تقلب بشوند. همچنین تسهیل عدم‌صداقت تحصیلی معنای تلویحی دیگری هم دارد و آن این است که اگر فردی به‌دیگران اجازهٔ تقلب بدهد، وی نیز قوانین شرافت علمی را نقض کرده و مرتکب عدم‌صداقت علمی شده است. دانشجویان وقتی یادداشتها و مقالات خود را به‌سایر دانشجویان می‌دهند باید اطمینان حاصل کنند که از مقالات و یا تکالیف آنها رونویسی نخواهد شد. علاوه براین بسیاری از دانشجویان ممکن است فایل مقالات خود را در اختیار دیگران قرار دهند، در صورتی که انتظار می‌رود مقالات آنان توسط دیگران به‌عنوان کار خودشان ارائه شود. بنابراین در قوانین شرافت علمی این نکات باید مد نظر قرار گرفته و به‌اطلاع دانشجویان و سایر اعضای جامعهٔ دانشگاهی برسد.

در قوانین شرافت دانشگاههایی که به‌جعل هویت اشاره کرده‌اند، فقط به‌جعل هویت در آزمونها اشاره شده است، اما جعل هویت می‌تواند فراتر از این باشد. به‌طور مثال، دانشجو ممکن است فرد دیگری را بجای خود برای حضور در کلاس بفرستد، و یا اینکه از یک فرد دیگر بخواهد در کلاسها و آزمونهای مجازی دانشگاه و سایر جلسات بجای وی شرکت کند. اگر چنانچه فردی که بجای یک دانشجوی دیگر در آزمونها شرکت می‌کند، از دانشجویان و یا سایر اعضای آن دانشگاه نباشد، در قوانین شرافت باید روند رسیدگی به‌اتهام وی مشخص شود. و اگر چنانچه فرد مذکور در یک مؤسسه با سازمان دیگری فعالیت می‌کند، باید موضوع به‌اطلاع آن مؤسسه یا سازمان رسانده شود.

نتیجه‌گیری

تربیت نیروی انسانی مورد نیاز جامعه، از مهمترین کارکردهای نظامهای آموزش‌عالی بوده و از این‌رو، منابع انسانی متخصص و کارآمد یکی از شاخصهای توسعهٔ نظام آموزشی محسوب می‌شود. تربیت افراد متخصص نیز در محیطی صورت می‌پذیرد که صداقت علمی و رقابت سالم و بی‌طرفانه وجود داشته باشد، و افراد به‌یکدیگر اعتماد داشته باشند. از این رو توجه به کمال دانشگاهی از طریق وضع قوانین شرافت علمی باید مورد توجه جدی دست‌اندرکاران نظام آموزش عالی کشور قرار گیرد.

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1390.6.4.3.2]

سیاستها و راهبردهای هر مؤسسه یا نهادی بر مبنای اهداف آن مشخص می‌شود. بنابراین یکی از اهداف دانشگاههای کشور باید ترویج شرافت علمی و کمال اخلاقی باشد تا بر مبنای آن تدابیر و راهکارهایی برای ترویج اخلاق حرفه‌ای در جامعهٔ دانشگاهی اندیشیده شود. همچنین در اهداف قوانین شرافت نظام آموزش عالی ایران لازم است هدف غایی این نظام مدنظر قرار گیرد. این اهداف لازم است تا بر مبنای واقعیات جامعه‌شناختی و سیاسی- فرهنگی ایران باشد. اهداف ترویج کمال و شرافت علمی در دانشگاه در صورتی محقق خواهد شد که اجرای قوانین شرافت علمی و رسیدگی به‌اتهامات عدم-صداقت علمی از نقطه‌نظر حرفه‌ای مدنظر قرار گیرد. چون دانشگاه یک نظام تربیتی حرفه‌ای است، مجریان این قوانین در گزارش رخداد عدم‌صداقت علمی و روند رسیدگی به‌آن نباید بر مبنای اغراض و سوگیریهای فردی و یا حس ترحم عمل کنند.

با نگاهی به‌اهداف قوانین شرافت علمی دانشگاههای مورد مطالعه، اهداف زیر را می‌توان به‌عنوان اولویتهای تدوین قوانین شرافت علمی دانشگاهها نام برد: ۱) حراست از کمال دانشگاهی و شرافت علمی؛ ۲) بالابردن اعتبار، کیفیت و استانداردهای علمی دانشگاه؛ ۳) جلب اعتماد عمومی نسبت به اعتبار علمی دانشگاه؛ ۴) به‌وجود آوردن یک محیط رقابتی سالم و منصفانه؛ ۵) آشنا نمودن اعضای جامعهٔ دانشگاهی با مصادیق عدم‌صداقت علمی؛ ۶) حراست از دستاوردهای علمی افراد؛ ۷) احترام به حقوق مالکیت فکری؛ ۸) تعیین روند رسیدگی به‌موارد نقض شرافت علمی؛ ۹) تعیین مجازاتهای مناسب برای اتهامات نقض شرافت علمی.

برای عملیاتی کردن حاکمیت قوانین شرافت پیشنهاد می‌شود کمیته‌ای مستقل تحت عنوان کمیتهٔ اخلاق علمی بهمنظور صیانت از کمال دانشگاهی و شرافت علمی در کشور پایه‌ریزی شود. این کمیته لازم است: ۱) منابع و اطلاعات لازم را در اختیار کمیته‌های اخلاق علمی دانشگاهها قرار دهد؛ ۲) دورههای کارآموزی، کارگاهها و سمینارهای را برای آشنایی اعضای جامعهٔ دانشگاهی برگزار کند؛ ۳) تمامی دانشگاهها، مراکز علمی و مجلات علمی-پژوهشی را ملزم به‌رعایت اصول شرافت علمی بکند؛ ۴) سالانه به‌طور تصادفی مقالات چندین مجله را از نظر رعایت شرافت علمی مورد بررسی قرار دهد؛ ۵) برای حراست از کمال دانشگاهی مجازاتهایی را برای نقض شرافت علمی تعیین کند.

در پایان نیز باید به محدودیتهایی که پژوهشگران در این پژوهش با آن مواجه بودند اشاره شود: ۱) کمبود منابع اطلاعاتی در زمینهٔ قوانین شرافت علمی و اخلاق علمی در کشور؛ ۲) نبود پیشینهٔ نظری و پژوهشی جامع در رابطه با موضوع پژوهش حاضر؛ ۳) نمونه‌گیری در پژوهش حاضر هدف‌دار بوده و دانشگاههایی به‌عنوان نمونه انتخاب شده که قوانین شرافت آنها در اینترنت قابل بازیابی بوده است.

واژه‌نامه

ارزش‌های تحصیلی	1. Academic Values
صداقت	2. Honesty
صداقت علمی	3. Academci Hounesty
کمال دانشگاهی	4. Academic Integrity
قوانین شرافت علمی	5. Academic Honor Codes
عدم صداقت علمی	6. Academic Dishonesty
تقلب	7. Cheating
دزدی ادبی	8. Plagiarism
تبانی	9. Collusion
جعل	10. Forgery
تحریف	11. Falsification
واگذاری چندگانه	12. Multiple Submission

منابع

1- Brey P (2003). Ethical issues for the Virtual University. University of Twente. Available online: Retrieved 2010/7/12 from: www.europace.org/articles%20and%20reports/WG9_Final_Report.pdf

2- Center for Academic Integrity (1999). The fundamental values of academic integrity, Des Plaines: Office of college relations, 2-12. Available online: Retrieved 2009/9/20 from: www.academicintegrity.org/fundamental_values_project/pdf/FVProject.pdf

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1390.6.4.3.2]

3- Dane FC & Granzow S (ND). Promoting academic integrity: A review of research on University honor codes. Saginaw Valley State University Home page. Available online: Retrieved 2010/7/12 from: www.svsu.edu/academicintegrity/research.html

4- Sessions JA, Kuren MB, Berry JD & et al (2009). First in 2009 Academic Integrity Subcommittee Final Report. Miami University. Online Available: Retrieved 2010/7/12 from: www.units.muohio.edu/firstin2009/Documents/AcademicIntegrityFinalReport.pdf

5- Roig M (2006). On the causes of academic dishonesty. The Journal of the European Medical Writers Association, 15(4), 120-121.

6- Carpenter DD, Harding TS, Finelli CJ, Montgomery SM & Passow HJ (2006). Engineering students' perceptions of and attitudes towards cheating. Journal of Engineering Education, 181-194. Available online: Retrieved 2009/9/20 from: www.deepblue.lib.umich.edu/bitstream/2027.42/55269/3/2006%20JEE%20PACES1.pdf

7- McCabe D L, Trevino L K & Butterfield KD (2001). Cheating in academic institutions: A Decade of research. Ethics & Behavior, 11(3), 219–232.

8- McCabe DL, Trevino LK & Butterfield KD (2002). Honor codes and other contextual influences on academic dishonesty: A Replication and extension to modified honor code settings. Research in Higher Education, 43(3), 357-378.

9- McCabe DL, Butterfield KD & Trevino, LK (2003). Faculty and academic integrity: The influence of Ccurrent honor codes and past honor code experiences. Research in Higher Education, 44(3), 367-385.

۱۰- لشکربلوکی مجتبی. چارچوب تدوین ارزشها و اخلاق حرفه‌ای پژوهش‌های علمی و فناوری. فصل‌نامه‌ی اخلاق در علوم و فنّاوری. ۱۳۸۷، سال سوم، شماره‌های ۱و۲، ص ۱۰۵-۱۱۴.

11- Turner SS & Beemsterboer MS (2003) Enhancing academic integrity: Formulating effective honor codes, Journal of Dental Education, 67(10), 1122-1129. Online Available: Retrieved 2010/7/12 from: www.jdentaled.org/cgi/reprint/67/10/1122.

12- Hall TL & Kuh GD (1998). Honor among students: Academic integrity and honor codes at State-Assisted Universities. NASPA Journal, 36(1), 2-18.

13- Satterlee AG (2002). Academic dishonesty among student: Consequence and interventions. (ERIC Document Reproduction Service No. 469468).

14- Mortson T (2007). An idea worth imitating. Guardian. Available online: Retrieved 2010/7/12 from: www.guardian.co.uk/education/ 2007/mar/20/highereducation.students

15- Batane T (2010). Turning to Turnitin to fight plagiarism among university students. Educational Technology & Society, 13 (2), 1–12.

۱۶- نخعی نوذر، نجفی‌پور حمید، روحانی علی‌اکبر و همکاران. آیین‌نامهٔ انضباطی پیشنهادی سوءرفتارهای پژوهشی: یک پژوهش کیفی. مجلهٔ مرکز مطالعات و توسعهٔ آموزش پزشکی. ۱۳۸۹، دورهٔ هفتم، شمارهٔ اول، ص ۱-۸.

17- Undergraduate honor code at University of Miami (2009). Online Available: Retrieved 2010/7/12 from: www6.miami.edu/dean-students/pdf/undergrad_honorcode.pdf

18- Policies & Procedures: Undergraduate student academic integrity policy at Washington University (2009). Online Available: Retrieved 2010/7/12 from: www.wustl.edu/policies/undergraduate-academic-integrity.html

19- Lawrence Technological University. (2009). Academic honor code. Student Handbook. Available online: Retrieved 2010/7/12 from: www.ltu.edu/cm/attach/38c2e461-8097-43b9-8a03-40c2aa4d0748/academic%20honor%20code.pdf

20- University of New Haven (2007). Academic Integrity Policy and Procedures. Available online: Retrieved 2009/9/20 from: www.newhaven.edu/unh/marketing/pdfs/academic_integrity_policy.pdf

21- University of York (2007). Academic misconduct policies guideline and procedures. Available online: Retrieved 2010/7/12 from: www.york.ac.uk/admin/aso/learningandteaching/AcadMisBooklet2007.pdf

22- Cardiff University (2004). Student Guide to Academic Integrity. Available online: Retrieved 2009/9/20 from: www.cardiff.ac.uk/maths/resources/Academic_Integrity_student_guidance.pdf

23- Hughes A (2010). Quality Assurance Handbook. University of Bradford. Online Available: Retrieved 2010/7/12 from: www.brad.ac.uk/admin/acsec/BreachesAppealsComplaints/Procedures_followed_Event_Suspected_Breach_of_Assessment_Regulations.pdf

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1390.6.4.3.2]

24- The University of Nottingham. Academic Offences Policy and Procedure. Online Available: Retrieved 2010/7/12 from: www.nottingham.ac.uk/quality-manual/assessment/offences.htm

۲۵- دانشگاه علوم پزشکی تهران. منشور اخلاق در انتشارات علمی دانشگاه. بازیابی شده در ۱۲ اسفند ۱۳۸۸ از: http://tumspress.tums.ac.ir/UserFiles/TUMS-statement_on_Publication_Ethics_Persian(1).pdf

۲۶- دانشگاه شیراز (۱۳۸۵). اساسنامهٔ مرکز توسعهٔ اخلاق علمی و حرفه‌ای دانشگاه شیراز. بازیابی شده در ۱۲ اسفند ۱۳۸۸ از: www.shirazu.ac.ir/index.php?page_id=3465

۲۷- دانشگاه صنعتی شریف (۱۳۸۵). آیین‌نامهٔ ارسال مقاله به مجلات علمی و همایشها و شرکت در مسابقات و جشنوارههای ملی و بین‌المللی. بازیابی شده در ۱۲ اسفند ۱۳۸۸ از: http://eduvp.sharif.ir/aeinname

۲۸- دانشگاه شهید بهشتی. انواع تخلفات و جرائم مربوط به-دانشجویان مطابق آئین‌نامه. بازیابی شده در ۱۲ اسفند ۱۳۸۸ از: www.sbu.ac.ir/Default.aspx?tabid=1061

۲۹- کوی لوتان (۱۹۸۱). آموزش و پرورش تطبیقی. ترجمه: محمد یمنی دوزی سرخابی (۱۳۸۴). تهران: سمت.

۳۰- حسرتی مصطفی. نگارش دانشگاهی در دانشگاههای ایران: حلقهٔ گمشده آموزش عالی. فصل‌نامهٔ پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی. ۱۳۸۴، شماره‌های ۳۵و۳۶، ص ۱۰۳-۱۳۸.

31- Ma HJ, Wan G & Lu EU (2008). Digital cheating and plagiarism in schools. Theory into practice, 47, 197–203.

۳۲- مرادی ولی‌اله و سعیدی‌جم مسعود. بررسی علل گرایش دانشجویان به تقلب در امتحانات دانشجویان علوم پزشکی همدان در سال ۱۳۷۵. طب و تزکیه. ۱۳۸۰، شمارهٔ۴۰، ص ۱۶-۱۹.

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1390.6.4.3.2]